

- тенденції проникнення до кримінально-виконавчої установи заборонених предметів, виробів і речовин, особливо грошей, спиртних напоїв, наркотиків;
- кадрове забезпечення структурних підрозділів установи, професійна підготовленість персоналу і результати його діяльності;
- ефективність оперативно-розшукової діяльності, соціально-виховної роботи із засудженими, організації режиму, праці засуджених, профілактики серед них злочинських традицій;
- стан матеріально-побутового та медико-санітарного забезпечення засуджених.

Список використаних джерел

1. Профілактика злочинів : підручник / [Джужа О. М., Василевич В.В., Гіда О. Ф. та ін.] ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джузі. – К. : Атіка, 2011. – 720 с.
2. Копотун І.М. Запобігання надзвичайним подіям кримінального характеру в пенітенціарних установах Російської імперії / І.М. Копотун // Публічне право. – 2017. – № 2.(10) – С. 173–181.
3. Копотун І.М. Наукові засади визначення факторів, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру/ І.М. Копотун // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені короля Данила Галицького. – 2013. – № 7. – С. 229–236.
4. Копотун І.М. Загальна характеристика та види надзвичайних подій кримінального характеру в кримінально-виконавчих установах. / І.М. Копотун // Збірник « Наше право». – 2013. – № 4. – С. 109–114.

Грібов Михайло Леонідович,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

Черняк Андрій Миколайович,

головний науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України, доктор юридичних наук

ЗМІСТ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ПЛОЩИНІ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Анотація. Розкрито зміст протидії злочинності. Визначено структуру протидії злочинності оперативними підрозділами правоохоронних органів України.

Ключові слова: протидія злочинності, оперативні підрозділи, правоохоронні органи.

Summary. The content of counteraction to crime is disclosed. The structure of counteraction to crime was determined by operational units of law enforcement agencies of Ukraine.

Keywords: counteraction to crime, operational units, law enforcement agencies.

Сьогодні у роботі оперативних підрозділів правоохоронних органів України накопичилася низка нерозв'язаних проблем, які значно знижують ефективність їх діяльності. Вирішення багатьох з них має ґрунтуватися на теоретичних засадах, одною з яких є розуміння змісту протидії злочинності оперативними підрозділами.

Загалом у змісті протидії злочинності більшість дослідників виокремлює два блоки: 1) запобігання злочинам; 2) реагування на них [1–5]. У розумінні змісту кожного них існують суттєві відмінності.

Так, у науці досі немає єдиних підходів щодо співвідношення змісту запобігання злочинам (злочинності), їх попередження та профілактики. Досить часто (і цілком виправдано) їх вживають як синоніми. Проте інколи обґрунтовуються положення щодо охоплення змісту одного з цих понять іншими, а також розмежування окреслених понять відповідно до стадій діяльності, що передують вчиненню кримінального правопорушення. Так у навчальній літературі інколи розрізняють: *профілактику*, яка здійснюється до формування злочинного умислу; *запобігання*, тобто заходи, до яких вдаються після сформування злочинного умислу до початку вчинення злочину; *припинення злочину* – запобіжні заходи, здійснювані після початку кримінально караних дій.

Аналізуючи викладене, варто зауважити, що немає засобів встановлення моменту «*формування злочинного умислу*», оскільки він обумовлений лише внутрішніми психічними процесами людини. І встановити це можна лише шляхом використання сил і засобів ОРД тільки у тому випадку, коли особа у спілкуванні з представниками власного соціального оточення проголошує наміри щодо вчинення злочину (або своїми діями виказує такі наміри). Але у цьому випадку злочинний умисел вже буде сформовано. Тобто, за наведеною класифікацією стадія профілактики не має моменту початку (здійснюється постійно) та закінчується у момент, коли правоохоронним органам стало відомо про злочинні наміри особи. У цей момент (за наведеною вище класифікацією) має розпочинатися стадія запобігання. Але у разі коли інформація про злочинні наміри особи (наявність сформованого злочинного умислу) не надійшла до правоохоронних органів, статус превентивних заходів буде не визначеним (профілактика чи запобігання?).

Сумнівим є також і те, чи можна вважати превентивною (попереджувальною) діяльністю припинення злочину. Сам термін «припинення» свідчить про те, що злочин вже триває. Навіть на стадіях готування (ст. 14 КК України) чи замаху (ст. 15 КК України) злочин є

передбаченим Кримінальним кодексом України суспільно небезпечним винним діянням (дією або бездіяльністю), вчиненим суб'єктом злочину (ст. 11 КК України). Тобто, якщо розпочато реалізацію злочинного умислу, то або заходи з його попередження, профілактики (запобігання йому) не спрацювали, або ж мова йде про контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України).

У частині співвідношення зазначених понять, ми підтримуємо позицію В. Д. Пчолкіна, який стверджує, що більш загальне упереджувальне значення, яке проявляється незалежно від стадії недопущення та перешкоджання вчиненню злочинів, мають терміни «попередження» та «запобігання», які по суті вони є синонімами [6], а також А. П. Закалюка, який сформулював найбільш лаконічне визначення запобігання злочинності (у буквальному розумінні – це діяльність, що перешкоджає вчиненню злочинів). [7, с. 318]. Вважаємо доцільним для означення усієї превентивної діяльності щодо скоєння злочинів використовувати терміни «запобігання злочинам», «запобігання злочинності».

До змісту запобігання злочинам науковці доволі часто відносять діяльність з їх виявлення [4]. Але, як припинення злочину, так і його виявлення не може бути віднесено до категорії запобіжних (попереджувальних, превентивних) заходів. Адже виявлення (припинення) передбачає, що вчинення злочину вже відбулося (нехай у формі готування і замаху), але про це до певного часу не було відомо правоохоронним органам. Якщо виявлено факти розповсюдження наркотичних засобів, то злочин, передбачений ст. 307 КК України, вже вчинено і мова може йти лише про його розслідування та (або) запобігання продовженню злочинної діяльності.

Одночасно потрібно зауважити, що виявлення злочинів не може бути віднесено не лише до запобігання цій категорії правопорушень, а й до реагування на них. Так, О. А. Шевченко зазначає, що процес реагування на вчинений злочин утворює самостійну систему заходів, які застосовуються у певній послідовності. Перший комплекс таких заходів найчастіше визначають терміном «виявлення злочину» [1]. Але відреагувати можна лише на ті факти, обставини, процеси або явища, які відомі. Виявлення ж злочинів є результатом заходів (зокрема, оперативно-розшукових), які проводяться з метою одержання інформації про злочин, і у часі передують отриманню цієї інформації.

Отже, у системі протидії злочинності, виявлення злочинів, потрібно розглядати як окремий блок, поряд із запобіганням злочинам та реагуванням на них. У теорії та практиці ОРД діяльність оперативних підрозділів з виявлення злочинів чітко відмежована від превентивної та реакційної. Так запобіжну діяльність оперативних підрозділів традиційно досліджують в межах категорії «оперативна профілактика» (у сучасних дослідженнях зустрічаються терміни «оперативно-розшукове запобігання», «оперативно-розшукове попередження» тощо). Діяльність з виявлення злочинів у теорії ОРД традиційно іменують

оперативним пошуком. Дії, що відбуваються в межах оперативно-розшукового реагування на виявлені факти злочинної діяльності укладаються до змісту поняття «оперативна розробка».

Оперативна профілактика, оперативний пошук, оперативна розробка становлять окремі форми ОРД, які окремі сучасні науковці, цілком слушно, розглядають як стадії цієї діяльності.

Отже першою стадією протидії злочинам є запобігання. Ця стадія передусе виявленню та припиненню злочинів. Вона полягає у діяльності, що перешкоджає формуванню злочинного задуму та (або) не допускає його втілення, навіть у формі готування або замаху на вчинення злочинів. Виявлення злочинів – це діяльність з пошуку та фіксації інформації про: готування до злочину; замах на злочин; вчинення закінченого злочину. Припинення злочинів – діяльність з недопущення злочину який вже розпочався (у тому числі перешкодження готуванню, замаху та доведенню злочину до кінця).

До прийняття КПК України у 2012 році одною з форм реагування на вчинення злочину (в межах протидії злочинності) називали розкриття злочинів. Після цієї події діяльність оперативних підрозділів з розкриття злочинів фактично втратила правові підстави. Вони уповноважені лише виконувати доручення слідчого, прокурора на проведення слідчих (розшукових) дій, у т.ч. негласних.

Тому, аби досягти максимальної визначеності у теоретичних питаннях, що складають основу дослідження протидії злочинності оперативними підрозділами, потрібно виокремлювати такі її елементи (стадії) як запобігання, виявлення, припинення та розслідування. Перші три з цих категорій вже були розглянуті вище.

Аналіз п. 4 та п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України дозволяє стверджувати, що розслідування злочину – це процес пізнання стороною обвинувачення об'єктивної істини щодо вчинення конкретного кримінального діяння під час досудового кримінального провадження, який у втілюється системі процесуальних дій, що застосовуються з метою виконання завдань кримінального провадження загалом.

Список використаних джерел

1. Шевченко О. А. Запобігання злочинам як один із пріоритетних напрямів протидії злочинності. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 194–197
2. Міщенко С.Г. Роль кримінальної юстиції в протидії злочинності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.08. – Київ, 2011. 20 с.
3. Тичина Д. Національна поліція України в системі суб'єктів запобігання злочинам. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2016. № 2 (13) С. 154–162.
4. Бандурка О. М. Литвинов О. М. Система протидії злочинності: поняття та сутність. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2015. № 2 (10). С. 168–177

5. Куц В. Протидія злочинності: сутність і зміст. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4 С. 104–112.

6. Пчолкін В. Д. Поняття та роль оперативно-розшукової профілактики у запобіганні злочинам. *Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності*: матер. наук.-практ. конф. (Харків, 17.12.2010) ХНУВС, 2010. С. 15–17.

7. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки / А. П. Закалюк – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.

Стрижак Віталій Олександрович,

заступник начальника Головного управління
Національної поліції України у м. Києві –
начальник кримінальної поліції

ДОСВІД ІНОЗЕМНИХ КРАЇН У ПИТАННЯХ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ПОШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Анотація. Досліджене законодавство іноземних країн з питань регламентації проведення пошукових заходів, формування правової бази для їх проведення. Зроблено висновок про суттєвий вплив системи кримінальної юстиції на правову регламентацію пошукової та попереджувальної діяльності оперативних підрозділів.

Ключові слова: іноземні країни, досвід, правова регламентація, пошукові заходи.

Summery. Investigated legislation of foreign countries on the regulation of conducting search activities, the formation of a legal framework for conducting them. The conclusion about the significant influence of the criminal justice system on the legal regulation of the search and preventive activity of the operational units is made.

Keywords: foreign countries, experience, legal regulation, search activities.

Однією з ознак ефективної розбудови сучасної правової демократичної держави і громадянського суспільства є забезпечення прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави. Для України зазначене особливо актуалізується в контексті імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом 2014 року, якою передбачено укріплення інституцій судових та правоохоронних органів з метою активізації співробітництва у сфері юстиції, задля забезпечення верховенства права та поваги до прав та свобод людини. Виходячи із зазначеного, проблема правової регламентації проведення пошукових заходів (по за межами оперативного або кримінального провадження) об'єктивно передбачає засвоєння зарубіжного досвіду в контексті можливого його використання в нашій державі.